

Ženy na poště

150 let

výstava v Poštovním muzeu Praha

6/11/2019–12/4/2020

Pošta patřila k nemnoha státním institucím, v nichž se ženy za určitých okolností uplatňovaly od jejich raně novověkých počátků. Službu však mohly vykonávat zpravidla pouze vdovy po poštmistrech, k nimž se později ještě přidaly vdovy po držitelích poštovních relais a správcích listovních sběren. Poštovní správa sice tímto opatřením zajistila nepřetržitý provoz svých služeben, ale postavení žen v roli přednostek nebylo rovnoprávné s muži. Ke zlomu došlo až koncem 60. let 19. století vlivem mnoha společenských, politických a technologických činitelů. Od té doby se mohly poštovními zaměstnankyněmi stát i jakékoliv jiné uchazečky, které splnily předepsaná kritéria. V první fázi šlo jednak o poštovní podúřednice (expeditorky, administrátorky) a úřednice (expedientky, poštmistryně), jednak o nižší telekomunikační personál z řad telegrafistek a telefonistek. Ty pak na zřízenecích místech doplnily nejprve přespolní doručovatelky a s určitým zpožděním i třídičky, orážečky, městské doručovatelky a výběrčí poštovních schránek. Na prahu první světové války tak bylo u předlitavské poštovní správy zaměstnáno cca 19 000 žen, což v poměru k mužům, jichž tam tehdy působilo cca 56 000, představovalo nezanedbatelné množství. Byl to výsledek nejen ženské emancipace jako takové, ale i skutečných potřeb modernizujícího se státu.

Válečný konflikt nastoupený trend ještě posílil, protože ženy ve velkém množství nahradily muže odvedené na frontu. Téměř přes noc se tak staly žádanou a nezřídka i uznávanou pracovní silou, bez níž by se státní aparát neobešel. Konec války a vznik Československa umožnily zrušení celibátu a zrovnoprávnění obou pohlaví, a to nejen v poštovní službě. Tím však byl nadlouho dosažen vrchol emancipačních snah, které brzdily reálné poměry panující jak v poštovní, tak i státní správě. Většina společnosti totiž nebyla ani zdaleka připravena přijmout skutečnou a v praxi uplatňovanou rovnoprávnost mužů a žen, takže legislativa v mnohém předběhla přání a tužby pokrokovější menšiny. Ostatně krátce po válce počet žen zaměstnaných v poštovní službě prudce poklesl, když jejich místa opět zaujali navrátilivší se vojáci. S postupnou normalizací poměrů se o slovo přihlásily také některé tradiční stereotypy, které ženám přisuzovaly místo spíše v domácnosti, než v zaměstnání. Ve veřejné a politické rovině se to projevilo voláním po znovuzavedení celibátu, krácení platů a předčasném penzionování, čehož bylo skutečně nakrátko dosaženo v důsledku Velké hospodářské krize a později i tzv. Mnichovské dohody.

Okupace zbytku českých zemí a vypuknutí druhé světové války vrátily ženy takřkajíc „do hry“. V lecčems se tak opakovala situace z předchozí války a i po jejím skončení se zdálo, že nemálo žen znovu zaujme místo v domácnosti a v poštovní službě zůstanou zaměstnání zejména muži. Únor 1948 však dosavadní personální a strukturální poměry poštovní správy převrátil zcela naruby. Komunistický režim se totiž rozhodl toto klíčové odvětví státního hospodářství od základů přebudovat, do čehož zahrnul i plošnou feminizaci. Namísto mužů přikázaných do těžkého průmyslu hromadně nastupovaly ženy z domácnosti, mladé absolventky i manželky poštovních zaměstnanců. Nucená výměna pracovních sil byla natolik razantní, že již na přelomu 50. a 60. let se poměr obou pohlaví obrátil ve prospěch žen. Československo v tomto ohledu předběhlo mnohé vyspělejší státy, avšak podmínky, za nichž k tomu došlo, nebyly ani záviděníhodné, ani společensky přínosné. Symbolickým vyvrcholením tohoto genderového obratu se stalo jmenování Růženy Urbánkové ministryní pošt a telekomunikací ČSR v roce 1969. Ale ani poté se nastoupený trend nezastavil, takže koncem 80. let zaměstnávaly Československé spoje již 64 % žen.

Námět a hlavní autor scénáře: JAN KRAMÁŘ

Spoluautoři scénáře: MARTIN JAHODA, ONDŘEJ ŠVEHELKA

Produkce a doprovodné akce: DENISA SEDLÁKOVÁ

Výtvarně prostorové řešení: MARKÉTA JUREČKOVÁ

Grafické řešení: BEATA ŠAFKOVÁ, HANA PAUKEJE

Realizace: PROREVI, S. R. O.

Jazykové korektury: VLADIMÍR HALABRÍN

Překlady: MARTA CHÝLOVÁ (NJ), KLÁRA KAŠOVÁ (AJ)

Supervize: JIŘÍ STŘECHA

Poštovní muzeum

Nové mlýny 2 | Praha 1

Tel.: +420 954 400 394

E-mail: postovni.muzeum@cpost.cz

www.postovnimuzeum.cz

www.facebook.com/Postovnimuzeum